



# LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

## SPRENDIMAS

### DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS DĖL NEGALIOS LIETUVOS MOKSLO TARYBOS SPRENDIME TYRIMO

2017-10-30 Nr. (17)SN-171)SP-81

Vilnius

2017 m. rugpjūčio 29 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau ir – Tarnyba) gautas negalią turinčio V. J. (toliau – Pareiškėjas) skundas, kuriame teigiama, kad Lietuvos mokslo taryba (toliau ir – LMT) 2017 m. rugpjūčio 21 d. sprendimu Nr. DOT-S-4 (toliau – Sprendimas) atmetė Pareiškėjo paraišką Nr. 09.3.3-LMT-K-712-02-0197 (toliau ir – Pareiškėjo paraiška). Pasak Pareiškėjo, jo paraiška atmesta dėl to, jog Pareiškėjas neatitiko reikalavimų, taikomų mokslininkams stažuotojams. Skunde nurodyta, jog priimant Sprendimą nebuvo atsižvelgta į faktines aplinkybes, jog Pareiškėjas po daktaro disertacijos gynimo beveik dvejus metus buvo nedarbingas dėl ligos paūmėjimo. Skunde nurodoma, jog LMT Sprendimu Pareiškėjas galimai buvo diskriminuojamas dėl jo negalios.

2017 m. rugsėjo 25 d. Tarnyboje gautas Pareiškėjo skundo papildymo raštas, kuriuo prašoma įvertinti, ar įstatymo leidėjams pripažinus, jog tam tikrais atvejais mokslininkas negali vykdyti veiklos (yra tėvystės ir gimdymo atostogose ar pan.) ir tas laikotarpis neįskaičiuojamas į laiką po disertacijos gynimo, nediskriminuojami neįgalieji ir juos slaugantieji bei kiti žmonės, kurie dėl ligos, traumos ar kitų priežasčių gydymosi laikotarpiu objektyviai negalėjo vykdyti darbinės (profesinės) veiklos.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t ė:

2017 m. spalio 2 d. Tarnyboje gautame LMT rašte Nr. 4S-1082 informuojama, jog 2017 m. balandžio 14 d. LMT paskelbė kvietimą teikti paraiškas finansuoti projektus pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priemonės Nr. 09.3.3-LMT-K-712

„Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“ veiklą „Stažuočių po doktorantūros studijų skatinimas“.

Lietuvos istorijos institutas, atstovaujamas direktoriaus dr. Rimanto Miknio, 2017 m. liepos 10 d. pateikė LMT projekto „Voluinės integravimas į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę XIV a.“ paraišką Nr. 09.3.3-LMT-K-712-02-0197 konkursui pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.3.3-LMT-K-712 priemonės „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“ veiklą „Stažuočių po doktorantūros studijų skatinimas“ (toliau – paraiška).

Projektų finansavimo sąlygos, reikalavimai, kuriais turi vadovautis pareiškėjai, rengdami ir teikdami paraiškas, institucijos, atliekančios paraiškų vertinimą ir atranką, nustatyti 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.3.3-LMT-K-712 priemonės „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“ projektų finansavimo sąlygų apraše Nr. 2 (toliau – Aprašas), patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. V-247. Iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamų projektų, įgyvendinamų pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo sprendimu, vertinimo, atrankos, finansavimo ir įgyvendinimo tvarka nustatyta Projektų administravimo ir finansavimo taisyklėse, patvirtintose 2014 m. spalio 8 d. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu Nr. 1K-316 (toliau – Projektų taisyklės).

LMT, kaip įgyvendinančioji institucija, pagal jai Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą, taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 528, 9.2.4 papunktyje priskirtą atsakomybę ir funkcijas, vadovaudamasi Projektų taisyklių 115 punktu, atliko paraiškos vertinimą. Paraiškos vertinimas buvo atliktas laikantis lygiateisiškumo principo, nustatančio, kad paraiškų finansuoti projektus vertinimo metu visoms tam tikro kvietimo teikti paraiškas paraiškoms ir (ar) projektams turi būti taikomi vienodi planavimo ir įgyvendinimo priežiūros principai (Projektų taisyklių 5.1 papunktis).

Vadovaujantis Aprašo 4 punktu, pagal Aprašą remiamą veiklą „Stažuočių po doktorantūros studijų skatinimas“ gali vykdyti stažuotojas, turintis Lietuvos arba užsienio mokslo ir studijų institucijos suteiktą mokslų daktaro laipsnį, kai nuo daktaro laipsnio suteikimo jam dienos iki kvietime nurodyto

paraiškų pateikimo termino dienos yra praėję ne daugiau kaip 5 metai (į šį laikotarpį neskaičiuojamos nėštumo ir gimdymo atostogos, tėvystės atostogos ar atostogos vaikui prižiūrėti, iki vaikui sueis 3 metai), bei vykdamas projekte numatytą mokslo tiriamąjį darbą. LMT rašte pažymima, kad Aprašas parengtas vadovaujantis 2009 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymu Nr. XI-242, todėl Apraše vartojama stažuotojo sąvoka atitinka įstatymo 66 straipsnio 7 dalyje mokslininkui stažuotojui nustatytus reikalavimus: „Mokslininko stažuotojo pareigas asmuo gali eiti tik kitoje, negu jis parengė daktaro disertaciją, institucijoje. Į mokslininko stažuotojo pareigas pretenduojantis asmuo turi būti apgynęs daktaro disertaciją ne anksčiau kaip prieš 5 metus iki skyrimo į šias pareigas dienos. Laikotarpis, kurio metu asmeniui buvo suteiktos nėštumo ir gimdymo, tėvystės atostogos ar atostogos vaikui prižiūrėti, į šį 5 metų laikotarpį neįtraukiamas.“ Mokslo ir studijų įstatyme ir (atitinkamai) Apraše nurodytas baigtinis sąrašas išimčių, kai tam tikri laikotarpiai nėra įskaičiuojami į 5-erių metų laikotarpį.

Pareiškėjas apgynė disertaciją ir įgijo mokslo daktaro laipsnį 2011 m. lapkričio 11 d. Pareiškėjas Lietuvos istorijos institutui su paraiška pateikė Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus pažymą apie laikotarpį nuo 2011 m. lapkričio 11 d. iki 2017 m. liepos 1 dienos Pareiškėjui suteiktą ilgalaikį nedarbingumą.

LMT, atlikusi paraiškos tinkamumo finansuoti vertinimą, nustatė, kad nuo mokslo daktaro laipsnio suteikimo Pareiškėjui dienos iki kvietime nurodyto paraiškų pateikimo termino dienos yra praėję daugiau kaip 5 metai, todėl, vadovaudamasi Projektų taisyklių 136 punktu, priėmė Sprendimą, kuriuo atmetė Pareiškėjo paraišką, kaip neatitinkančią Aprašo 4 punkto reikalavimo.

Rašte pažymima, kad LMT neturi teisinio pagrindo plečiamai aiškinti Mokslo ir studijų įstatyme bei Apraše apibrėžtos stažuotojo sąvokos, kadangi tuo pažeistų įstatymo viršenybės principą, veiktų virš suteiktų įgaliojimų (kompetencijos) (*ultra vires*), Taip pat aptariamam atveju nėra pagrindo pripažinti buvus diskriminaciją, kadangi Apraše nustatyti teisėti reikalavimai stažuotojui, taikomi visiems projektų dalyviams be išimčių, vadovaujantis lygių galimybių ir sąžiningos konkurencijos principais.

Taip pat paaiškinama, kad, vadovaujantis Projektų taisyklių 10 skyriaus nuostatomis, projekto vertinimo metu nustatoma projekto atitiktis: bendriesiems projektų reikalavimams; projektų finansavimo sąlygų apraše nustatytiems reikalavimams; specialiesiems ir prioritetiniams projektų atrankos kriterijams. Bendrieji projektų reikalavimai nustatyti Projektų taisyklių 66 punkte, šie reikalavimai detalizuojami Apraše. Specialieji ir prioritetiniai projektų atrankos kriterijai, patvirtinti 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto 2016 m. gegužės 19 d. posėdžio nutarimu Nr. 44P-15.1(17), taip pat perkelti į Aprašą. Pažymima, kad Sprendimo atmesti paraišką bei Pareiškėjo skundo pagrindas — projekto dalyvio neatitikimas Apraše nustatytam

reikalavimui. Tarybos sprendimas atmesti paraišką priimtas vadovaujantis Projektų taisyklių 136 punktu, kuriame nustatyta, kad įgyvendinančioji institucija turi priimti sprendimą atmesti paraišką, jeigu projektas neatitinka bent vieno projektų finansavimo sąlygų apraše nustatyto reikalavimo, bendrojo reikalavimo arba specialiojo projektų atrankos kriterijaus.

#### Lygių galimybių kontrolierius

#### k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar LMT 2017 m. rugpjūčio 21 d. sprendimas, kuriuo LMT atmetė Pareiškėjo paraišką Nr. 09.3.3-LMT-K-712-02-0197, nepažeidžia Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto, įpareigojančio valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Taigi buvo atliekamas tyrimas dėl galimos diskriminacijos dėl negalios.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 29 straipsnyje nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų.

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 str. 1 dalis).

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalį, netiesiogine diskriminacija laikytinas veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika,

kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

1. Tyrimo metu nustatyta, jog LMT, atlikusi Pareiškėjo paraiškos tinkamumo finansuoti vertinimą, nustatė, kad nuo mokslo daktaro laipsnio Pareiškėjui suteikimo dienos iki kvietime nurodyto paraiškų pateikimo termino dienos yra praėję daugiau kaip 5-eri metai, todėl, vadovaudamasi Projektų taisyklių 136 punktu, priėmė Sprendimą, kuriuo atmetė Pareiškėjo paraišką, kaip neatitinkančią Aprašo 4 punkto reikalavimo.

Aprašo 4 punkto nuostatos dėl reikalavimų stažuotojui perkeltos iš Mokslo ir studijų įstatymo 66 straipsnio 7 dalies, numatančios, jog mokslininko stažuotojo pareigas asmuo gali eiti tik kitoje, negu jis parengė daktaro disertaciją, institucijoje. Į mokslininko stažuotojo pareigas pretenduojantis asmuo turi būti apgynęs daktaro disertaciją ne anksčiau kaip prieš 5-erius metus iki skyrimo į šias pareigas dienos. Laikotarpis, kurio metu asmeniui buvo suteiktos nėštumo ir gimdymo, tėvystės atostogos ar atostogos vaikui prižiūrėti, į šį 5-erių metų laikotarpį neįtraukiamas.

Konstatuotina, jog LMT Sprendimas buvo grindžiamas Mokslo ir studijų įstatymo nuostatomis, kuriose nustatyti specialieji reikalavimai mokslininko stažuotojo pareigų siekiančiam asmeniui. Kadangi Mokslo ir studijų įstatyme bei Apraše nenumatyta išimtis, kad į 5-erių metų nuo daktaro laipsnio įgijimo laikotarpį neįtraukiamas asmens laikino nedarbingumo terminas, LMT neturėjo teisinio pagrindo svarstyti Pareiškėjo paraiškos. Pabrėžtina, jog Pareiškėjas po daktaro disertacijos gynimo beveik dvejus metus buvo nedarbingas dėl negalios.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnio 1 dalį, lygių galimybių kontrolieriui baigus tirti skundą, surašomas sprendimas, kuriame nurodoma tyrimo metu nustatytos aplinkybės, esantys įrodymai ir veiksmai (neveikimo), administracinio akto arba sprendimo teisinis įvertinimas. Minėtas teisinis reglamentavimas patvirtina aplinkybę, jog lygių galimybių kontrolierius gali tirti skundą bei priimti sprendimą tik dėl administracinio akto arba sprendimo teisinio įvertinimo. Lygių galimybių kontrolieriui nėra suteikta teisė vertinti ir priimti sprendimą dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto įstatymo turinio atitikimo Lygių galimybių įstatymui arba Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymui bei šiuose įstatymuose įtvirtintiems asmenų lygybės principams. Taigi Lietuvos Respublikos Seimo priimto Mokslo ir studijų įstatymo vertinimas dėl jo atitikimo lygių galimybių

principui nėra priskirtas Lygių galimybių įstatymo bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo reguliuojamų santykių sričiai.

2. Pagal Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalį, lygių galimybių kontrolierius atlieka nepriklausomus tyrimus, susijusius su diskriminacijos atvejais, ir nepriklausomas diskriminacijos padėties apžvalgas, skelbia nepriklausomas ataskaitas, teikia išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, taip pat pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą. Vadovaujantis šia įstatymo nuostata, būtina pasisakyti dėl Mokslo ir studijų įstatymo 66 straipsnio 7 dalies, kurioje numatyti specialieji reikalavimai mokslininko stažuotojo pareigų siekiančiam asmeniui ir kurioje *inter alia* nustatyta, jog į mokslininko stažuotojo pareigas pretenduojantis asmuo turi būti apgynęs daktaro disertaciją ne anksčiau kaip prieš 5 metus iki skyrimo į šias pareigas dienas. Pabrėžtina, jog laikotarpis, kai asmeniui buvo suteiktos nėštumo ir gimdymo, tėvystės atostogos ar atostogos vaikui prižiūrėti, į šį 5-erių metų laikotarpį neįtraukiamas. Vertinant pastarąją įstatymo išimtį, įtvirtinančią įstatyme nustatyto termino praleidimo dėl objektyvių aplinkybių pateisinimą, pastebėtina, jog ši išimtis taikoma tik esant įstatyme išvardintoms aplinkybėms (baigtinis aplinkybių sąrašas). Esant kitoms, nuo asmens valios nepriklausančioms, aplinkybėms, sąlygojusioms įstatyme nustatyto termino praleidimą, įstatymo išimtis dėl termino pratęsimo netaikoma. Viena iš tokių aplinkybių gali būti asmens nedarbingumas dėl ligos arba neįgalumo (kaip ir Pareiškėjo atveju). Pabrėžtina, jog pagal Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. V-533/A1-189, 51.6 punktą, laikinojo nedarbingumo metu asmeniui draudžiama dirbti, mokytis, keliauti, dalyvauti įvairiuose renginiuose, o šio reikalavimo nesilaikymas laikytinas elgesio taisyklių nedarbingumo metu pažeidimu. Konstatuotina, jog, vadovaujantis šia teisės akto nuostata, asmenims, esantiems dėl ligos (negalios) nedarbingais, įtvirtintas imperatyvus draudimas nedarbingumo laikotarpiu užsiimti darbine arba studijų veikla, tačiau asmenys, įvykdę šį reikalavimą, vadovaujantis Mokslo ir studijų įstatymo 66 straipsnio 7 dalimi, neįgyja teisės, kad jų laikinojo dėl ligos nedarbingumo laikotarpis nebūtų įtraukiamas į 5 metų terminą, jiems siekiant mokslininko stažuotojo pareigų. Dėl šios priežasties įžvelgtinas asmenų, kurie dėl ligos (negalios) buvo laikinai nedarbingi ir dėl šios objektyvios, nuo jų valios nepriklausančios, aplinkybės praleido Mokslo ir studijų įstatymo 66 straipsnio 7 dalyje nustatytą terminą, per kurį jie būtų galėję siekti mokslininko stažuotojo pareigų, lygių galimybių apribojimas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalimi, 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu bei 29 straipsnio 4 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Nutraukti skundo Nr. (17)SN-171 tyrimą, kadangi jame nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai.
2. Siūlyti Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetui bei Neįgaliųjų teisių komisijai apsvarstyti galimybę papildyti Mokslo ir studijų įstatymą nuostata, numatančia, jog siekiant mokslininko stažuotojo pareigų, laikinojo dėl ligos nedarbingumo laikotarpis nebūtų įtraukiamas į šio įstatymo 66 straipsnio 7 dalyje numatytą 5 metų terminą.
3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetą bei Neįgaliųjų teisių komisiją, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministeriją, Lietuvos mokslo tarybą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierius,

laikinais pavaduojantis lygių galimybių kontrolierių

Raimondas Šukys